

BALIKÇILIK YÖNETİM SİSTEMİNDE SU ÜRÜNLERİ KOOPERATİFLERİ (İSTANBUL) VE KIYI BALIKÇILIĞI YAPAN KOOPERATİF ÜYESİ BALIKÇILARIN SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ

Kadir DOĞAN*

Istanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, Yatıştırıcılık Bölümü
Ordu Cad. No: 200 34470 Eminönü – İstanbul
E.mail : kadogan@istanbul.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, balıkçılık yönetimi açısından önemli bir konuma sahip olan su ürünleri kooperatiflerine üye olan ve Marmara Denizi'nde (İstanbul) kıyı balıkçılığı yapan balıkçıların sosyo-ekonomik yapıları incelenmiştir. Bu amaçla Marmara Denizi Anadolu yakası Marmara Denizi kıyısında kurulu ve çoğunluğu kıyı balıkçılığı yapan on beş Su Ürünleri Kooperatifi çalışma kapsamı içine alınmıştır. Çalışma 2007-2008 av sezonu içerisinde farklı zamanlarda balıkçılarla yüz yüze görüşülerek sonuçlar değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre tekne boylarının 6,00-12,00 metre arasında değiştiği ve tamamının motorlu teknelerden oluştuğu bulunmuştur. Balıkçıların yaşları 29-83 arasında olup % 2,6'sının okur-yazar % 41,7'sinin ilkökul, % 20,0'sinin ortaokul, % 27,0'sinin lise ve % 8,7'sinin üniversite mezunu oldukları tespit edilmiştir. Meslek tecrübelerinin % 29,6'lık en yüksek oranla 21-30 yıl arasında ve % 62,6'sının yalnız olta balıkçılığı % 37,4'ünün ise ağ-olta balıkçılığı yaptıkları saptanmıştır. Balıkçılık yapanların % 44,3'ü geçimini sadece balıkçılıktan % 54,8'i ise balıkçılığı aile bütçesine katkı sağlamak için yaptıkları görülmüştür. Balıkçılık yapanların % 80,9'unun sosyal güvencesi, % 65,2'sinin de kendisine ait evinin olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, balıkçılık yapanların yaklaşık % 55'i balıkçılığı ikinci iş olarak yaptıkları ve sosyo-ekonomik yapılarının belirli bir düzeyin üzerinde oldukları söylenebilir. **Anahtar Kelimeler:** Su ürünleri kooperatifi, İstanbul deniz balıkçılığı, sosyo-ekonomik analiz, kıyı balıkçılık işletmeleri, balıkçı profili, balıkçılık yönetimi

GİRİŞ

Balıkçılık yönetimi, var olan doğal kaynağın en iyi ve en ekonomik şekilde insan yararına kullanılmasının bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Stokların korunmasında amaç, ekonomik su ürünleri türlerinin üreme ve verim yeteneklerinin altına düşmeden, topluma ucuz ve çeşitli su ürünü sağlayabilmektir. (Atay ve Rad, 1998).

Balıkçılık yönetiminde esas amaç, kaynakların tahrip edilmeden, sürdürülebilir ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Balıkçılık yönetimini uygulayabilmek için sağlıklı veri toplanması ve bunların doğru metotlarla işlenip değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu verilerin önemli bölümünü, balıkçılık yönetiminin iki temel dayanağı olan balıkçılık ekonomisi ve balıkçılık biyolojisi verileri oluşturmaktadır (Ünal ve ark.,2001). Bu anlamda yapılacak çalışmalar stokların ve av filolarının bilinmesini gerektirmektedir. Av teknolojisindeki gelişmelerin de etkileriyle uzun yıllar boyunca artan filo kapasitesi ve av çabasının yol açtığı aşırı avcılık birçok önemli ticari balık türü stoklarında azalmaya yol açmıştır. Balıkçılıkta sürdürülebilirlik için yasal düzenlemelerin yanında balıkçılarımızın da bu konuyu benimseyerek düzenlemelere uyum sağlamaları hedeflerini gerçekleştirmeye olanak sağlayacaktır.

Balıkçılık yönetim planında biyolojik verilerin dışında çok önemli bir paya sahip olan av filolarının yasal olarak bağlı olduğu su ürünleri birlikleri ve kooperatifleri sos-ekonomik ayağı temsil etmektedir. Bu çalışmada su ürünleri kooperatiflerinin sosyo-ekonomik yapıları incelenerek balıkçılık yönetimi içerisindeki yerinin ne olduğuna bir ışık tutulacaktır. Bu amaçla kooperatife üye olan balıkçıların sosyo-ekonomik anlamda bir profili çıkarılmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın materyalini İstanbul Anadolu Yakasında Kurulu olan on beş Su Ürünleri Kooperatifi ve kooperatiflere üye olan tekne sahibi balıkçılar oluşturmaktadır (Şekil 1). Kıyı balıkçılığı yapan kooperatif üyesi balıkçılarla yapılan görüşmelerde anket uygulanarak çalışma amacına uygun bilgiler elde edilmiştir. Ankette balıkçıların kullandıkları teknelerin fiziksel, teknik özellikleri ile balıkçıların sosyo-ekonomik yapılarını ortaya koyan sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan sorularda balıkçıların yaşı, medeni hali, öğrenim düzeyi, çocuk sayısı, hane halkı nüfusu, ev ve otomobil mülkiyeti, sosyal güvenlik durumları, balıkçılık tecrübeleri, mesleği seçme nedenleri ve çalışma koşulları gibi sosyo-ekonomik özelliklerinin tespitine yönelik veriler işlenmiştir. Veriler 2007-2008 yılları arasında tam sayım yöntemi uygulanarak kooperatif başkanları ve balıkçılarla yapılan anket sonuçlarına göre değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Kooperatif üyesi balıkçıların av esnasında kullandıkları araçlarının teknik ve fiziksel özellikleri (Tablo 1)'de, balıkçıların sosyal ve ekonomik özellikleri (Tablo 2)'de demografik yapıları da (Tablo 3) verilmiştir.

Tablo 1 Kooperatif üyesi balıkçıların av araçlarının teknik ve fiziksel özellikleri

Balıkçıların tekne özellikleri	Adet	Yüzde (%)
Boyu (metre)		
5,0-5,9 metre	8	4,7
6,0-7,9 metre	115	68,9
8,0-9,9 metre	18	10,8
10,0-12,0 metre	15	9
12,0 metre ve üstü	11	6,6
Motor gücü (Hp)		
1,0-5,0 Hp	4	2,4
6,0-10,0 Hp	76	45,5
11,0-15,0 Hp	22	13,2
16,0-20,0 Hp	14	8,4
21,0 ve üzeri Hp	51	30,5
Yaş dağılımları		
1-5 yaş	32	19,1
6-10 yaş	31	18,6
11-15 yaş	37	22,2
16-20 yaş	28	16,7
21 ve üzeri	39	23,4
Av araçları ve balıkçılık uğraşları		
Olta	103	61,7
Olta-Ağ	64	38,3
Balıkçılık yapanların oranı		
Emekli veya başka işi olan	93	55,7
Sadece balıkçı	74	44,3

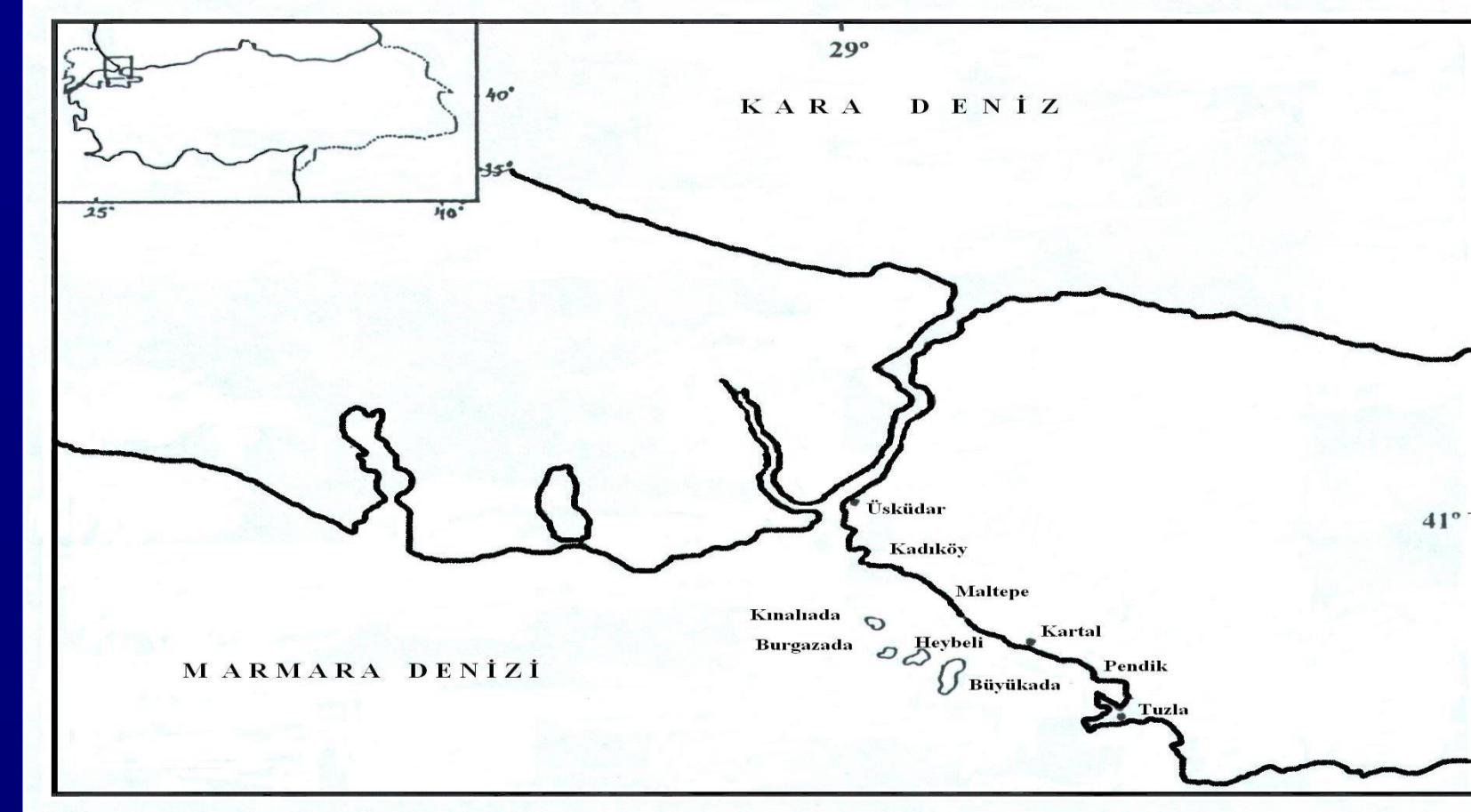
Tablo 2 Kooperatif üyesi balıkçıların sosyal ve ekonomik koşulları

Balıkçıların sosyal ve ekonomik yapıları	Adet	Yüzde (%)
Sosyal güvenlik durumları		
Bağ-Kur	11	6,6
Emekli	93	55,7
Emekli sandığı	7	4,2
Güvencesi olmayan	42	25,1
SSK	14	8,4
Meslek tecrübeleri		
1-10 yıl	25	15
11-20 yıl	31	18,5
21-30 yıl	52	31,1
31-40 yıl	27	16,2
41 ve üzeri	32	19,2
Balıkçılığı seçme nedenleri		
Aile bütçesine katkı	29	17,3
Baba mesleği	24	14,4
Deniz kenarında ikamet	15	9
Hobi	25	15
İşsizlik	74	44,3
Ev mülkiyeti		
Ev sahibi	112	67,1
Kiracı	55	32,9
Otomobil mülkiyeti		
Otomobil olan	28	16,8
Otomobil olmayan	139	83,2

Resim . Çalışmanın yapıldığı balıkçı barınaklarından görüntüler.

Şekil 1. Araştırmanın yapıldığı ilçeler

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada, Marmara Denizi'nde kıyı balıkçılığı yapan kooperatiflerden 4 tanesi Adalar, 4 tanesi Kadıköy, 1 tanesi Kartal, 1 tanesi Maltepe, 1 tanesi Pendik, 1 tanesi Tuzla ve 3 tanesi Üsküdar ilçelerine kayıtlı (Şekil 1) 15 Su Ürünleri Kooperatifine üye toplam 167 kişiyle görüşülerek sağlanan veriler değerlendirilmiştir. Bulgular çalışmanın amacı doğrultusunda kıyı balıkçılığı yapılan teknelerin fiziksel ve teknik özellikleri, balıkçıların sosyo-ekonomik yapıları ve balıkçılık faaliyetinin ekonomik analizi gibi üç aşamada değerlendirilmiştir. Araştırmada kıyı balıkçılığı yapanların % 44,3'ünün başka bir işlerinin olmadığı ve bu işi sosyal yaşamını sürdürebilmek için yaptıkları ortaya çıkmıştır. Geriye kalan kısmı ise balıkçılığı ikinci iş olarak aile bütçesine katkı sağlamak için yapmaktadırlar. Bu balıkçıların aynı zamanda sosyal güvencelerinin olduğu (%74,9) balıkçılığı evini geçindirmek için yapanların ise sosyal güvencelerinin olmadığı saptanmıştır (%25,1). Benzer araştırmalarda, avcılık yapan balıkçıların yaklaşık olarak %73 oranında sosyal güvenceye sahip oldukları bildirilmiştir (Çeliker vd., 2006; Doğan, 2009). Araştırmada kıyı balıkçılığı yapanların eğitim durumları incelendiğinde okuma yazma bilmeyenlerle üniversite mezunları arasında değişmektedir. En yüksek oranda (% 40,1) ilkökul mezunları balıkçılık yapmaktadırlar. Türkiye'de deniz ve göllerde avcılık yapan balıkçıların eğitim düzeyleri ise sadece okur-yazar %2,41-3,03, ilkökul mezunu %61,44-96,97, ortaokul mezunu %7,62-2, lise mezunu %1,69-16,87 ve üniversite mezunu %6,67-13,33 oranları arasında değiştiği bildirilmiştir (Soylu ve Uzmanoğlu, 2003; Ünal, 2003; Soylu vd., 2004; Uzmanoğlu ve Soylu, 2006; Ergüden vd., 2007; Doğan, 2009). Sonuç olarak, Türkiye'de bu konuda yapılan diğer çalışmalarla araştırmamız arasında bir paralellik görülmektedir. Bu da balıkçılık yönetimi açısından avcılık yapanların avcılığa kapalı yer, sezon, avlanılan türlerle ilgili asgari boy uygulamalarına dikkat etmeleri ve AB balıkçılık yönetim planlarıyla uyumu sağlanmalıdır.

Resim . Balıkçılarla yapılan anket çalışmalarından görüntüler

TEŞEKKÜR

Bu proje İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No.UDP-3857/29052009. Araştırmanın saha çalışması sırasında anketlere olumlu cevap veren kooperatif başkanları ve üyelerine teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- Atay, D., Rad, F. 1998. Balıkçılık Amenajmanı. Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayın No. 454. Ankara
- Çeliker, S. A., Korkmaz, Ş.A., Dönmez, D., Gül, U., Demir, A., Genç, Y., Kalkanlar, Ş., Özdemir, İ. 2006. Karadeniz Bölgesi'nde Su Ürünleri Avcılığı Yapan İşletmelerin Sosyo- Ekonomik Analizi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, K. 2009. İznik Gölü (Bursa) Gümüş Balığı Avcılığı Yapan Tekne Sahibi Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Analizi. *Journal of FisheriesSciences.com*. 3(1): 58-67
- Ergüden, D., Ergüden, S., Öztekin, R. 2007. Seyhan Barajı Gölü (Adana) balıkçı profili durumu. *Ulusal Su Günleri 2007. Türk Suçul Yaşam Dergisi*, 3-5(5-8): 447-454.
- Soylu, M., Çınar, A., Uzmanoğlu, M.S., Erdem, Ü., Altıkardeş, Z.A. 2004. The socio-economic structure of fishermen of Iznik Lake. 4 th World Fisheries Congress (2-6 May 2004) Vancouver, BC, Canada.
- Uzmanoğlu, M.S.,Soylu, M. 2006. Karasu (Sakarya) Bölgesi Deniz Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Yapısı, *E.Ü. Su Ürünleri Fakültesi Su Ürünleri Dergisi*, 23(1-3): 515-518.
- Ünal, V. 2003. Yarı Zamanlı Küçük Ölçekli Balıkçılığın Sosyo-Ekonomik Analizi, Foça (Ege Denizi). *E.Ü. Ürünleri Fakültesi Su Ürünleri Dergisi*, 20(1-2): 165 – 172.